

Magyar napl. 1926. III-20 (vasárnap)

(A magyar Plotinos.) Százhuszonhat jeles kortársa között, ennyinek életéből örökölt meg Vespasiano da Bisticci, a firenzei könyvkereskedő tollat is szívesen forgató derék tagja *Vite di uomini illustri del secolo XV*-jában egyet-mást, magyarral is találkozunk. Itt van például Janus Pannonius pécsi püspök, aki annyival is közelebb állt Bisticci urához, mert, lelkes könyvbarát létére, valahányszor megfordult Firenzében, fölkereste boltját. Egyszer azután — írja róla Bisticci — e szavakkal fordult hozzám: Ha tudni akarja, mit eszél mostanában a pécsi püspök, tudja meg, hogy a platonikus Plotinos-t fordítja; ha püspöksége gondjait elintézte, ennek szenteli minden figyelmét.

E jelenet — minden valószínűség szerint 1465-ben játszódott le — nemcsak első, de máig jóformán egyedüli nyoma is annak, hogy magyar tudóst is foglalkoztatott valaha Plotinos. Tanítása mellett, a nyugati nemzetek gondolkodóihoz képest, egyébként közönyösen haladtak el ötödik század magyar elméi, innen van, hogy Janus Pannonius is csak napjainkban akadt a Plotinos-fordításban követőre.

Csak a Kornis Gyula szerkesztette *Filozófiai Könyvtár* legújabb — IX. — száma hozza ugyanis Techert Margit fordításában a hanyatló ókor e kiváló filozófusának legszebb, legmélyebb, legnagyobb történelmi hatású könyveit. Most is csak szemelvényekről van tehát szó, e szemelvényeket azonban, amellet, hogy ezt a találó címet: *A Szépről és a Jóról* adta nekik, oly ügyesen válogatta össze a fordító — a tizives könyvecske hat fejezete közül kettő Plotinos híres esztétikáját, kettő metafizikáját és fenomenológiai jellegű fejtegetéseit, a két utolsó pedig etikáját adja — hogy nemcsak hű, de meglehetősen szemléletes képét is kapjuk belőlük a hellén filozófia e kései reprezentánsának.

Tanítását, amelyben a hellén szellem utolsó fényes lobbanását látjuk azok, akik a pogány ó- és keresztény középkor között mélyen tátongó szakadékot vélnek, Plotinos maga vetette, igaz, kevés buzgósággal, papírra. Gyenge szemével sohasem volt az írás barátja, amit leirt, azt is hevenyészve írta le. Platon-nak, akit mesterül tisztelt, formaszépségét, úgy látszik, épp oly kevésbé igyekezett elsajátítani, mint szabatoságát.

Csodálatos, hogy ugyanaz a Plotinos, akitnek tanításában, *mutatis mutandis*, a keresztény etika legmagasabb követelményeivel is találkozunk úgy, hogy már-már azt hinnők, ő is csak megerősíteni hivatott azt a véleményt, hogy az eltérések mindig csak látszólagosak, hogy a különböző iskolák és felekezetek végső soron egyazon örök igazság letéteményeseci, szóval, hogy ez a Plotinos a legkeresztényibb gondolatot: a bűnösök isteni megváltásának mélyes gondolatát, nemcsak hogy nem hirdeti, mégcsak meg sem tudta érteni. *Hogyan kívánhatják a rosszak* — kérdi egyhelyütt, a Gondviselésről szóló könyvében, — *hogy a jók, vagy éppenséggel az istenek váltsák meg őket az életük árán?* Szerinte — és mintha itt a bűntől és szemlélődő, alázatos Plotinosból a stoikus görög kevély önbizalma szólna — az ember egyedül a saját erejére támaszkodva válhatik Istenhez hasonlóvá, csak saját maga válthatja meg bűneit...

Techert Margit gondos, értelmes és élvezetes fordításában kitünő kalauzt kaptunk Plotinoshoz, mely a hozzávezető rögzős utat azok számára is egyengeti, akik nem tudják vagy nem akarják, a vigasztalanság egy-egy sötét éjszakáján az ő hevenyészve megirt és erősen megromlott görög szövegének kibetűzésével átvirrasztani... (Hajó Antal)